

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Lennart Olsson
010-2245450

Skötselplan
2013-11-13

Diarienummer
511-16536-2012

Sida
1(14)

Skötselplan för naturreservatet Öjersbyns gammelskog i Åmåls kommun

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL A – BESKRIVNING	4
1. Syfte	4
2. Beskrivning av området	4
2.1 Uppgifter om naturreservatet	4
2.2 Allmän beskrivning av området	5
2.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning	5
2.4 Områdets bevarandevärden	5
2.5 Övrig bebyggelse och anläggningar	8
DEL B – SKÖTSEL	9
3 Skötsel och bevarandemål	9
3.1 Utgångspunkter vid indelning av skötselområden och naturtyper	9
3.2 Utgångspunkter för bevarandemål	9
3.3 Skötselområden med mål och åtgärder	9
3.4 Övergripande skötsel	12
3.5 Bevarandemål för arter	12
3.6 Forn- och kulturminnesvård	12
4 Friluftsliv	13
Bevarandemål:	13
Engångsåtgärder:	13
Underhållsåtgärder:	13
5 Gränsmarkering	13
6 Uppföljning	13
6.1 Uppföljning av skötselåtgärder	13
6.2 Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd	13
6.3 Revidering av skötselplanen	14
7 Sammanfattning av planerad förvaltning	14
8 Referenser	14

BILAGOR

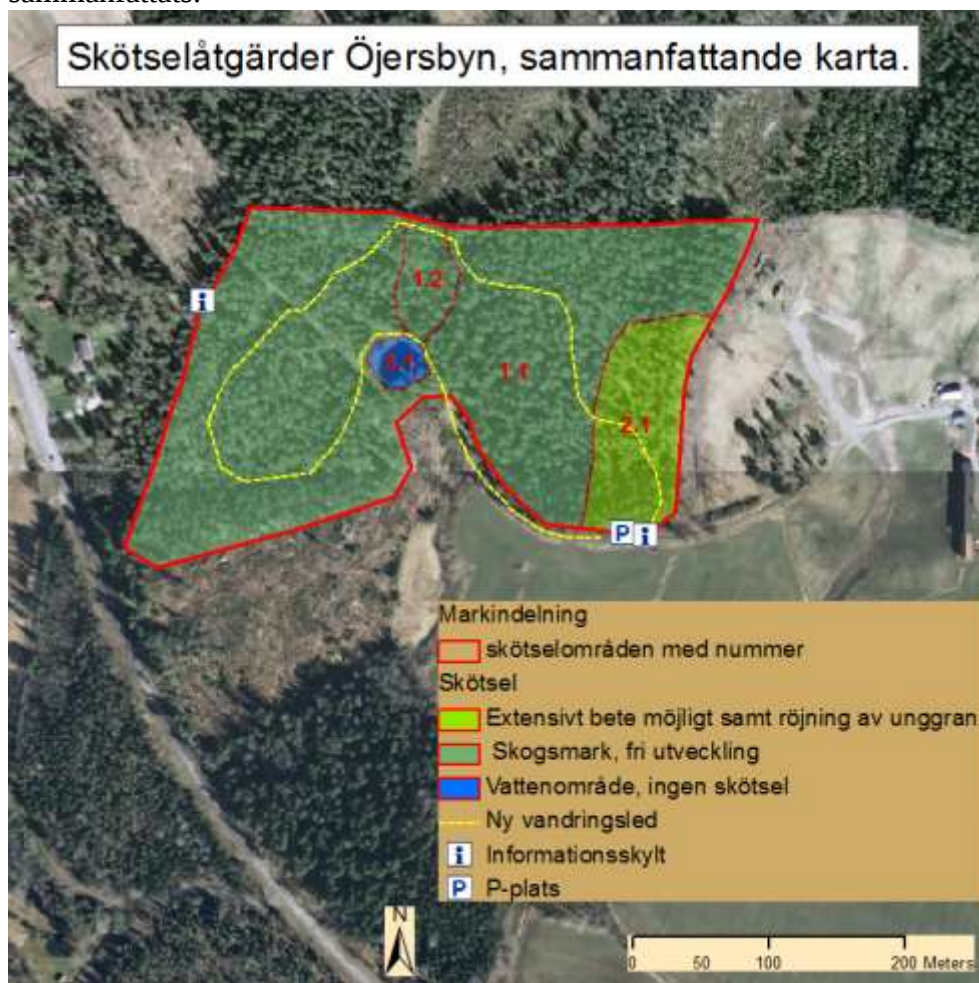
Bilaga 3a. Skötselområdeskarta och anordningar för friluftslivet.

Bilaga 3b. Naturtypskarta (befintliga naturtyper).

Bilaga 3c. Natura 2000-habitatskarta.

Sammanfattning

I kartan nedan har de föreslagna anläggningarna och skötselåtgärderna sammanfattats.

I reservatet **Öjersbyns gammelskog** är Länsstyrelsen förvaltare och ansvarar för att åtgärderna genomförs.

För den som vill läsa mer finns i det följande dels en beskrivande del, där bl.a. annat naturreservatets syften och naturvärden beskrivs. Den andra delen av skötselplanen beskriver naturreservatets bevarandemål och skötselriktning i olika delområden.

DEL A – BESKRIVNING

1. Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara och utveckla en värdefull naturmiljö i form av gammal naturbarrskog;
- säkerställa och på sikt öka tillgången till döda träd och död ved;
- bevara livsmiljöer för skyddsvärda arter som tallticka, knärot och andra arter knutna till gamla skogar;
- bevara ett föga påverkat område av betydelse för landskapsbild och närrekreation;
- bevara en kulturhistoriskt intressant miljö.

Syftet ska tryggas genom att:

- skogen huvudsakligen lämnas till fri utveckling;
- landskapsbild och de orörda land- och våtmarksmiljöerna skyddas mot fysisk exploatering;
- förekomsten av rödlistade arter följs upp och riktade skötselinsatser sker vid behov;
- information om områdets kulturhistoria presenteras och kulturlämningar lyfts fram.

2. Beskrivning av området

2.1 Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Öjersbyns gammelskog
Beslutsdatum:	2013-11-13
Areal:	8,2 ha, varav vatten 0,1 ha
Ekonomisk karta:	10213
Lägesbeskrivning:	4 km NNV om Åmåls tätort
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Åmål
Församling:	Mo
Förvaltare:	Länsstyrelsen i Västra Götaland
NVR ID:	2033270
Naturgeografisk region:	Vänerslätterna

2.2 Allmän beskrivning av området

Området är beläget ca 5 kilometer NNV om Åmåls tätort i direkt anslutning till vägen mot Svanskog.

2.3 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Hela området är markerat som skogsmark på häradskartan från slutet av 1800-talet. Sannolikt var trädskiktet då betydligt glesare än idag. Skogen i området kan ändå betraktas som en kontinuitetsskog som under perioder utnyttjats för bete och visst virkesuttag. De äldre, döda och döende enar som finns i området idag vittnar om en öppnare och mer betespräglad skog tidigare. Den förre markägaren Per-Adolf Larsson var naturvårdsintresserad och tillät vare sig jakt eller kalavverkningar på fastigheten. Sedan donationen 1957 har heller inget skogsbruk eller uttag av virke förekommit på den aktuella delen av fastigheten. Kyrkan som förvaltat skogen har dock skött skogen genom att ta ut en del vindfällen och död ved.

2.4 Områdets bevarandevärden

2.4.1 Biologiska bevarandevärden

Öjersbyns gammelskog är ett exempel på en barrblandskog som fått utvecklas relativt fritt under lång tid. Spontansådd skog som är 120 år eller äldre är numera sällsynt i det sydsvenska skogslandskapet och har därför vissa bevarandevärden generellt. Områdets specifika naturvärden är främst knutna till de gamla tallarna som finns i hela beståndet samt de äldre granar som finns i sänkor och kanten av den centrala sumpskogen. Den begränsade tillgången till död ved är en nackdel, men genom att området skyddas och i huvudsak lämnas till fri utveckling kan tillgången till död och döende ved öka och naturvärdena i området utvecklas.

En stor del av den äldsta skogen är belägen på bergbunden mark där trädskiktet karaktäriseras av träd med grova grenverk och grov bark samt spridda torrakor och hålträd. Ställvis förekommer ett visst inslag av gran, björk, rönn och asp. Några tallar har s.k. brandljud, d.v.s. spår från tidigare bränder i området som skadat barken. Möjligen kan en del av dessa spår också härröra från tidigare tjärutvinning eller annan påverkan på träden. Fågellivet i området är typiskt för en äldre barrblandskog. Tofsmesen häckar i området och ses året om. Arten ställer krav på skogs-kontinuitet i landskapet och tillgång till död ved. Den trivs bäst i äldre barrskogsbestånd som har en varierande struktur. Spillkråkan är en regelbunden besökare som bl. a. söker föda i de innanmurkna granar som finns här och där i området.

Fig. 1. Brandskada (?) på äldre tall

Bland däggdjur förekommer bl. a. älg, rådjur och grävling regelbundet.

Vegetationen i området är tämligen artfattig och karakteristisk för en mager hedbarrskog. I fältskiktet dominerar i stora delar ris och på torrare mark diverse lavar, främst renlavar (*Cladonia spp.*). Här och där finns inslag av örter som örnbräken, ängskovall, skogsstjärna och linnea.

Området har inventerats översiktligt under vintertid och kunskapen om områdets markflora kan därför vara bristfällig. Av de skyddsvärda arter som noterats kan följande nämnas:

Knärot (*Goodyera repens*) är en liten orkidé som växer i mossrika barrskogar med lång kontinuitet. Knäroten är, liksom de flesta andra orkidéer, beroende av mykorrhiza för sitt näringsupptag. Knärot missgynnas kraftigt av modernt skogsbruk. Den försvinner snabbt på kalhyggen när de grunt växande jordstammarna exponeras för solljus som torkar upp marken. I reservatet har den noterats på en lokal SV gölen (6552550/365940)

Tallticka (*Phellinus pini*) uppträder som parasit på gamla, levande tallar. I reservatet finns den på en handfull träd. Fruktkropparna av arten visar sig först på tallar som är 100- 150 år eller äldre. Arten minskar beroende på bristen på äldre träd i brukade skogar.

Fig. 2. Talltickan bedöms ha minskat som följd av kortare omloppstider i skogsbruket och genom att gamla tallar och tallskogar avverkas. Den klassas som nära hotad (NT) i rödlistan. I reservatet har den en fristad. Foto Johan Svedholm.

Garnlav (*Alectoria sarmentosa*) är främst knuten till kontinuitetsskog även om det går att hitta små populationer även i kulturskogar. Arten har noterats på en lokal i området. Avverkning av kontinuitetsskog är ett hot.

Det är viktigt att förutsättningarna för dessa arter bibehålls och förbättras.

I tabellen nedan redovisas samtliga intressanta artfynd.

Tabell 1. Förekomst av

- signalarter (S), arter som används för att lokalisera och urskilja skogar med höga naturvärden (Skogsstyrelsen, Nitare 2000). Arter med svagt signalvärde anges med ett s.
- rödlistade arter uppdelade enligt Artdatabankens kategorier: Nära hotad (NT); (Gärdenfors 2010)
- arter (EU) som är listade i EUs fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1 och art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4.

NC = Naturcentrum AB (Johan Svedholm); Lst = Länsstyrelsen

Art	Kategori	Skötselområde el. koordinat	Källa/Uppgiftslämnare
Mossor Fällmossa	S	1.1 på död rönn	Lst
Lavar Garnlav Alectoria sarmentosa Liten spiklav Calicium parvum Tunn flarnlav Hypocenomyce friesii Grynig blåslav Hypogymnia farinacea Kattfotslav Arthonia leucopellaea Rostfläck Arthonia vinosa Gammelgranslav Lecanactis abietinus	NT S s s S S s	6552675/365900 spridd 1.1 SV tjärnen 1.2 på tall 1.1 SV tjärnen 1.1 SV tjärnen Vanlig på gran	Lst NC NC NC NC NC NC
Svampar Tallticka Phellinus pini	NT	1.1 och 1.2	NC
Kärlväxter Knärot Godyera repens	NT	6552550/365940	Lst
Fåglar Spillkråka Dryocopus martinus	EU		Lst

2.4.2 Geovetenskapliga bevarandevärden

Berggrunden i området består huvudsakligen av en svagt rödaktig granit den s.k. Åmålsgraniten. Några specifika naturvärden kopplade till geologin har inte noterats.

2.4.3 Kulturhistoriska bevarandevärden

Omedelbart öster om reservatet finns ett äldre vägmärke (milstolpe) som är klassat som fornminne. I området finns också enstaka odlingsspår i form av stenmurar, gränsstenar m.m. Bland annat finns en äldre stenmur i fastighetsgränsen i norr.

Historiken kring Öjersbyns fastighet utgör i sig ett stycke kulturhistoria. Fastigheten har tillhört den s.k. "mosskungen" Per Adolf Larsson som levde hela sitt liv på gården Öjersbyn. Per-Adolf föddes 1872 och hade redan som barn ett brinnande intresse för botanik och då framför allt mossor. Han fann bl. a. en levermossa i Åmål år 1923 som varken förr eller senare setts på någon annan plats i Sverige.

År 1951 fick han Vetenskapsakademiens Linnemedalj och några år senare blev han hedersdoktor vid Göteborgs Universitet. Motiveringen till utmärkelserna var att han var den amatörbotaniker som gjort den mest allsidiga insatsen för svensk botanisk forskning. P-A Larsson var också en hängiven naturvårdare och var motståndare till såväl kalavverkningar som jakt på sin fastighet. Det är tack vare honom som åtminstone delar av fastigheten ännu hyser gammelskog.

2.4.4 Friluftslivsvärden

Området utnyttjas till viss del för promenader och svampplockning av närboende. Området ligger bara 5 km från Åmåls centrum och en busslinje passerar förbi.

2.5 Övrig bebyggelse och anläggningar

I området finns inga anläggningar. Av den kraftledning som tidigare gick genom området finns nu bara skogsgatan kvar.

DEL B – SKÖTSEL

3 Skötsel och bevarandemål

3.1 Utgångspunkter vid indelning av skötselområden och naturtyper

Naturresevatet är indelat i 3 skötselområden. Indelningen utgår bl.a. från den skötsel som ska genomföras. Skötselområdets avgränsningar framgår av bilaga 3a.

Skötselområdena är:

1. Talldominerad barrskog och barrsumpskog
2. Öppen, talldominerad barrskog, möjlighet till extensivt bete.
3. Dystrof myrgöl med omgivande kärr

Inom varje skötselområde kan en eller flera naturtyper förekomma. I skötselområdena kan det även finnas Natura 2000-naturtyper (se tabell 2). Naturtyperna och Natura 2000-naturtypernas avgränsningar framgår av bilaga 3.1 och 3.2.

3.2 Utgångspunkter för bevarandemål

Uppföljningsbara bevarandemål ska tas fram för att utvärdera skötseln inom reservatet. Mer detaljerade bevarandemål ska formuleras med utgångspunkt från de beskrivande mål som anges under respektive skötselområde. Dessa mål kompletteras allt eftersom ny kunskap tillkommer. Målen är avsedda att fungera som indikatorer vid det kommande uppföljningsarbetet.

3.3 Skötselområden med mål och åtgärder

Skötselområde 1

Skötselområde	Areal (ha)
1.1	6,7
1.2	0,3
Summa	7,0

Naturtyp	Areal år 2012 (ha)	Målareal (ha)
Barrblandskog	6,7	6,7
Barrsumpskog	0,3	0,3

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2012 (ha)	Målareal (ha)
Västlig taiga (9010)	7,0	7,0

Beskrivning:

Delområde 1.1 domineras av tall med inslag av gran, björk och rönn. I moränrikare delar är graninslaget betydande. Trädsiktet är heterogent och många åldrar finns representerade. Träden finns i alla dimensioner, från klena till grova. Vidkroniga granar och en riklig förekomst av en vittnar om ett tidigare mer öppet landskap, sannolikt med skogsbete. En långsam förnyring av gran sker i luckor. På bergryggar och i sumpskogen finns en del död ved, både lågor och torrträd, men i övriga partier har vindfällan städats undan. Busksiktet är nästan obefintligt och fältsiktet domineras av blåbär, lingon och kruståtel. Där det finns ett visst moräntäcke uppträder arter som örnbräken, ängskovall och linnea. I sänkan SV om tjärnen växer knärot. Detta parti hyser flera signalarter, exempelvis kattfotslav och tunn flarnlav.

Fig. 3. Vissa träd i delområdet är draperade med tagel- och skägglavar. Även den rödlistade garnlaven är uppgiven från en lokal.

Delområde 1.2 utgörs av en barrsumpskog med högväxt tall och senvuxen gran. Skogen har en hög och jämn fuktighet och bottensiktet består av olika Sphagnum-arter och björnmossa. Taltickan förekommer på flera ställen.

Bevarandemål:

- Arealen västlig taiga (9010) skall uppgå till 7,0 ha
- Skogen skall vara en naturskogsartad barrblandskog med hög förekomst av död ved. Trädsiktet skall vara flerskiktat och åldersvarierat med gott om gamla träd.

Engångsåtgärder:

Inga

Underhållsåtgärder:

Inga, området lämnas för fri utveckling.

Om uppföljningen av bevarandemålen visar vikande populationer för de inom området förekommande signal- och/eller rödlistade arterna får dock arts specifika skötselinsatser genomföras.

Skötselområde 2

Skötselområde	Areal (ha)
2.1	1,0
Summa	1,0

Naturtyp	Areal år 2012 (ha)	Målareal (ha)
Barrblandskog	1,0	1,0

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2012 (ha)	Målareal (ha)
Västlig taiga (9010)	1,0	1,0

Beskrivning:

Skötselområdet liknar i stort skötselområde 1 men är lite ljusöppnare och övergår i kantzonerna i en hagmark. I detta området skall det finnas möjlighet att återskapa en öppnare betespräglad skog.

Bevarandemål:

- Arealen betespräglad skog kan uppgå till 1,0 ha
- Skogen bör på sikt vara en luckig barrblandskog med inslag av lövträd. Trädskiktet skall vara flerskiktat och åldersvarierat med gott om gamla träd. I kantzonerna ska skogen successivt övergå i en trädklädd hagmark.

Engångsåtgärder:

Röjning av enstaka unggranar

Underhållsåtgärder:

Området betas extensivt tillsammans med anslutande betesmarker.

Inträngande unggran och sly kan avlägsnas vid behov som komplement till betet. Betesdriften förutsätter att området kan hägnas tillsammans med anslutande betesmarker. Om inte detta är möjligt får området lämnas till fri utveckling och ingå i skötselområde 1.

Skötselområde 3

Skötselområde	Areal (ha)
3.1	0,14
Summa	0,14

Naturtyp	Areal år 2012 (ha)	Målareal (ha)
Dystrof göl med omgivande kärr	0,14	0,14

Natura 2000-naturtyp	Areal år 2012 (ha)	Målareal (ha)
3160 dystrofa sjöar och smågölar	0,14	0,14

Beskrivning:

Grund myrgöl omgiven av gungflyartat kärr och sumpskog. I gölen finns vit näckros och vattenklöver. Kärrvegetation karakteriseras av arter som flaskstarr, vattenklöver, kråklöver och tranbär.

Bevarandemål:

- Arealen dystrof smågöl med kärrvegetation skall uppgå till 0,14 ha
- Hydrologin skall vara opåverkad av mänskliga ingrepp

Engångsåtgärder:

Inga

Underhållsåtgärder:

Inga

3.4 Övergripande skötsel

Det övergripande målet är fri utveckling så att skogen kan fortsätta att utvecklas till en gammal talldominerad barrskog med riklig förekomst av död ved. Genom bete kan den tidigare mer öppna karaktären återskapas i ett mindre parti i anslutning till närliggande betesmark.

I händelse av risk för omfattande angrepp av granbarkborre på angränsande fastigheter, får förvaltaren vidta nödvändiga åtgärder för att begränsa skadan. De åtgärder som vidtas skall innebära ett så begränsat ingrepp i skogsmiljön som möjligt.

3.5 Bevarandemål för arter

De i reservatet förekommande signal- och/eller rödlistade arterna bör ha stabila eller ökande populationer. Eftersom reservatet är litet kommer förekomsterna till stor del vara beroende av naturliga variationer och utvecklingen i omgivande skogslandskap.

3.6 Forn- och kulturminnesvård

Inga särskilda skötselinsatser för kulturlämningar föreslås, men det är viktigt att befintliga stenmurar och andra kulturspår bevaras och lyfts fram. Intressanta delar av områdets historia redovisas på informationsskyltarna.

Fig. 4. Längs fastighetsgränsen i norr mellan Öjersbyn och Haserås löper en gammal stengårdsgård som är ganska välbevarad.

4 Friluftsliv

Bevarandemål:

Väl underhållna informationsskyltar med beskrivning av reservatet skall finnas vid de platser som markeras i bilaga 3.1. P-plats och vandringsled skall vidmakthållas.

Engångsåtgärder:

Informationstavlor ska sättas upp på de platser som markerats i bilaga 3.1. Tavlorna ska utföras enligt svensk standard och naturvårdsverkets anvisningar Att skylta skyddad natur. De ska bland annat innehålla karta över reservatet samt beskriva dess syfte, bevarandevärden och gällande föreskrifter för allmänheten. En engelsk text eller en engelsk sammanfattning ska finnas. P-plats och vandringsled anläggs.

Underhållsåtgärder:

Informationsskyltarna och andra anläggningar ska tillses regelbundet och underhållas vid behov av förvaltaren.

5 Gränsmarkering

Reservatets gräns ska märkas ut i fält. Gränsmarkeringar ska utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar ”Att skylta skyddad natur”.

6 Uppföljning

6.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Skötselåtgärder som utförs i reservatet bör dokumenteras av den som utför åtgärden. Av dokumentationen bör framgå:

- åtgärd
- plats (skötselområde)
- kostnad
- tidpunkt
- utförare

Åtgärder av restaureringskaraktär bör dokumenteras med foto före och efter åtgärd.

6.2 Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske med de metoder som används inom miljöövervakning nationellt eller regionalt eller i samband med Natura 2000-uppföljningen. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i skötselplanen uppfylls och att skötseln fungerar.

6.3 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när uppföljningen indikerar att det behövs.

7 Sammanfattning av planerad förvaltning

Förvaltningen av naturreservatet Öjersbyns gammelskog genomförs i samverkan med markägaren Åmåls församling och kommunen.

Tabell 2. Sammanfattning och prioritering av skötselplanens åtgärder. Prioritering inom intervall 1-3 där 1 är högsta prioritet att genomföra.

Åtgärd	När/intervall	Prioritet
Gränsmarkering	2014	1
Informationsskylt	2015	1
Uppföljning av skötselåtgärd	Efter åtgärd	3
Uppföljning av bevarandemål	Vart 10:e år	2
Anläggande av P-plats	2015	2
Utmärkning led	2015	2
Stängsling, bete ⁱ		3

8 Referenser

Allmänna referenser

Gärdenfors, U. (red.). 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005 – The 2005 red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Naturvårdsverket, 2003. Att skylta skyddad natur. Naturvårdsverket, Stockholm.

Nitare, J. (red.), 2000. Signalarter - indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.

Svedholm J. Inventering av skogsområde i Öjersbyn, Åmål. Naturcentrum 2013.

Nilsson, M. Uppgifter om Per Adolf Larsson från Åmåls kommunarkiv. Ej publicerat.

ⁱ Genomförs när och om markägaren så önskar.